

Barış Şenliği'nin ardından

AZİZ ÇALIŞLAR

1967 Evrensel Barış Şenliği, tiyatro ile halk dansları gösterilerinin yanı sıra, düzenlenen konuşmalar, açık oturumlar, tartışmalarla da bugünün tiyatrosu, giderek sanat sorunlarının yeniden ele alınıp işlenmesine, değerlendirilmesine yol açtı. "Tiyatronun, dünyanın değişimine, toplumların evrimine katkıda bulunacak bir güç olduğu" düşüncesi, tartışmaların genel konumunu oluşturduğu kadar, bu düşüncüyü izleyen sorunların çözümlüğünün de bir yörüngeneye oturtulması için bir ortam yarattı. İngiliz, Fransız, Yugoslav, Polonyalı tiyatrosuların ve kuramcılarının kendi sanat yaşantıla üstüne yaptıkları açıklamalar, o deneylerden geçmeyen bizler için önemli olgulardı.

Yarışmaya katılan tiyatroların verdiği genel izlenim, geçen yıllara göre çok daha yetersiz düzeyde olduklarıydı. "Barış için savaşın" üstü kapalı bir thème emposé olduğu bu yarışmada, oyunların çoğu bir sematizme düştüğü gibi, kendi türlerinin istediği plâstikten, tiyatro yoğunluğundan da yoksundu. Yalnız, her yıl olduğu gibi bu yıl da, birkaç genç, amatör tiyatro topluluğu, gerek tutumları, gerekse oynayıları, sahneleyişleri bakımından, bir çok ödenekli ve özel tiyatroları utandıracak bilinçte ve yapıda oyunlar getiriyordu. Tek sözsüz oyun, Erdiğ Dincer tarafından verildi. Önceki yıllar ayrı bir yarışmaya bağlı tutulan, özellikle de Polonyalılar tarafından başarı sağlanan sözsüz oyun gösterilerine, nedendir, başka katılan yoktu. Erdiğ Dincer, genellikle eski oyunlarını tekrarladıysa da kendiliğinden yarışma dışı, ortada kaldı. Birinciliği alan Yugoslav SEK tiyatrosu, İngiltere'nin en önde gelen yazarlarından John Arden'in çeşitli denemelere açık olan Sanat Uzun, Hayat Kısa adlı oyununu, günlük olaylarla karşılaştırarak veriyordu. Militarizmi sert bir şekilde eleştiren bu oyunda, toplu çalışmanın, tiyatro bütünlüğünün oldukça iyi bir örneği veriyordu. İkinci gelen Yugoslav Sevos Kudscena tiyatrosu ise doyurucu olmayan bir politika tiyatrosu gösterisi yaptı. Genellikle bir denemecilik, yer yer de kabare tiyatrosu öğeleri taşıyan; politika tiyatrosunun derinlemesine kavranmayışıyla nerdeyse salt bir sematizme kaçan, İsa'dan Sonra 1967 de Bizler oyunu, gereken ön çalışmaya kadar, sahne plâstikinden de yoksundu. Dekorsuz, kostümsüz, giderek ikinci oyunlarını da oynamama zorunda kalan Polonya Kalambur Tiyatrosu, oyunculuk güçleriyle, Kel Şarıkçı gibi bir saçma akım (absurd tiyatro) oyununu da dinamik bir şekilde sahneleyişleriyle üçüncülük aldılar. Noksanlıkları giderilseydi, belki de çok daha iyi bir derece alabilirlerdi. Yalnız, yarışmada yapılan değerlendirme salt nesnel gösteriye dayanıyor idiyse, gerek bu oyunun üstü kapalı thème emposé ile uyusmaması, gerekse topluluğun elinde olmasa bile teknik olanaktan yoksunluğu göz önüne alınıp ya topluluğu yarışmaya katmamak ya da öbür topluluklara da buna yakın aynı hakkı tanımak gerekirdi. Midas'ın Kulaklarını sahneleyen Ankara D.T.C.F. Tiyatro Kürsüsü ise yoğun bir ön çalışma örneği veriyordu. Sahneye koyuşun, yazardan bağımsız olabileceği düşünülürse de oyunda yapılan yorumun çeşitli tartışmalara yol açmasına, sahnenin topluluğa dar gelişinden ötürü de oyunun temposuyla oynanışında düşüklükler olmasına karşı, Tiyatro kürsüsü de öteki toplulukların üstünde bir başarı sağlıyordu. Sanırım, derecelendirilmesi gerekliydi. Yarışmaya konuk olarak katılan Ankara Deneme Sahnesi'nin Uzunderesi, aynı oyunun profesyonel tiyatrolar tarafından uygulanışının üstüne çıkıyordu. Özel ödülle değerlendirilen Adana Sanat Tiyatrosu'nun Ağah Dünya'sı, özünün savunusuna karşın, büyük bir teknik yetersizlik, sanki bir "müsamere" havası içindeydi. Yalnız, bugünkü düzen içinde, tiyatrosunun Anadolu'ya yayılmasından umudu kestığımızden, Anadolu'dan bu gibi tiyatroların çıkmasını destekleyip, bun-

Yugoslav Tiyatro Ekibinden "Soytarılar"

ların çoğalmasını, varlıklarını sürdürdürebilmesini diliyoruz.

Folklor gösterilerinden söz ederken, bu gösterilerin bir yarışmaya bağlı tutulmaması gereğine değinmek istiyorum. Çünkü, göz önünde tutulsa bile, her ülkenin halk danslarının aynı yoğunlukta, renklilikte olamayışı, kişiyi bütünlükle yarıltıcı bir öğe oluyor. Toplulukların hazırlanışları, gösteriyi ele alış biçimleri, buna başat başarıları da değişiyor tabii, ama dansların seçilişi, düzenlenişi, sahnenin kullanılışı üstünde kesin bir yargıya varmak çok güç olduğu gibi, bütün ülkelerin halk danslarının inceden incele biliniyor, bunların ne kadar başarıyla oynandığını değerlendirebilmek, ayırtıllıktan (spektakülerlikten) çok, dansın salt, sahici öğelerine inebilmek de çok güç. Bunlara karşın, Romenler hakkı bir birincilik, Bulgarlar da ikincilik aldı. Ruslar, geçen yıllara göre daha düzenli olmakla birlikte, gene de yarışmanın ciddiyetini aksatıyorlardı. Macarların müziklerini Romenler gibi kullanamamaları, yaptıkları dansların temposunu düşürüp, bütünlüğünü bozuyordu. Sanırım, halk dansları gösterilerinde klasik bir orkestrasyondan çok, o ülkeye en özgü ilkel çalgıların kullanılması, dansların sahihlikleriyle daha çok bir uyuma varıyor. Türk topluluğu, her yılkinden değişik, yarışmaya bir de anlam katacak danslarla gelebilirdi. Çalgıların çeşitçe aynı kalışı yanında sayıca artırılması, kostümlerin sahne estetiğine göre düzenlenmesi, sahneye koyuşun oynanışın da daha bir dakikliğe varması gerekiyor. Polonyalılar ise, tek bir bölgenin çoklu örneklerini verdiler. Derecelendirilmemeleri, ya bu teklî uygulamadan ya da yukarıda sözü ettiğim nedenler oldu her halde.